

ΝΟΥΜΑΞ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

Δ.Π.ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Δ'.

ΑΘΗΝΑ, Κυριακή 15 του Γενάρη 1906

ΓΡΑΦΕΙΑ: Δρόμος Οικονόμου αριθ. 4 | ΑΡΙΘ. 181

ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΝΟ ΦΥΛΛΟ:

ΨΥΧΑΡΗΣ. 'Απολογία (συνέχεια).

ΕΡΜΟΝΑΣ. Γράμματα από την 'Αθήνα.—'Αποστολική 'Επιστολή.

Δ.Π.ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ. 'Ο 'Ασωτος (τέλος).

Α. ΣΙΓΑΝΟΣ. Θεατρικά — 'Η Βουλευμένη Καμπάνα.

Δ. Π. Τ. Φαινόμενα και Πρόματα (Πολιτεία και Βλογία—Τὸ Φιλοσοφικὸ σύστημα τοῦ Κουρούπη—Τὸ δικαστικὸ ἀνάκταλο).

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — ΦΟΝΟΙΛΑΖΑΡΟ ΒΑΘΜΑΔΙΑΤΙΚΟ.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑ

'Αγαπητή μου Σοζόγκα.

Είχα βαρεθῆ τὴν 'Αθήνα καὶ πῆγα εἰς τὴν Πόλιν. 'Ελεγα νὰ σοὺ γράψω ἀπὸ κεῖ. Μὰ δὲν εἶχα κέφι γιὰ γράψιμα καὶ ἔτσι τοιμοῦδιὰ δὲν ἔβγαλα. Κ' ἔχω ν' ἀπαντήσω σὲ δύο σου γράμματα. Μὰ δὲ θὰ τ' ἀπαντήσω. Συλλογίστηκα πῶς καλῆτερα θὰ μὲ δῆς ἂν ξεσκίσω λίγα κατεβατὰ, δῶ καὶ κεῖ, ἀπὸ τὸ τεφερακι ὅπου σημαίωνα ταξιδεύοντας κάποιες εἰκόνας ποὺ πέρασαν ἢ στοχασμοὺς ποὺ δουλεύανε μέσα μου—λίγα κατεβατὰ, καὶ νὰ σοὺ τὰ στείλω ἔτσι ποὺ εἶναι γραμμένα δίχως τεχνολογία καὶ ρυθμὸ, ξεγύμνωτα καὶ ἀδούλευτα λόγια, σκόρπια καὶ διαβατάρικα. Διάβαζε λοιπόν.

3 τοῦ Χριστοῦ.—'Αποκοιμιόμουνε σιγὰ σιγὰ ναουρισμένοι ἀπὸ τὰ κύματα ποὺ περνοῦσαν ἀφορίζοντας καὶ ψαχουλεύοντας στοῦ καραβιοῦ τὸ πλάι, ἀπὸ τὸ ρυθμικὸ καρδιοχτύπι τῆς μηχανῆς ποὺ κοπανοῦσε κοπανοῦσε σὰ μάγισσας γουδί, ἀπὸ τὸν τρελλοδοριὰ ποὺ σὰν ἀγριομένος τσπάνης σφύριζε εἰς τὴς μπουκαπόρτες, ἀπὸ τὸ τραγοῦδι κάποιες ἀρβανίτικης παρίας ποὺ ξελαρυγγίζοταν εἰς τὴν πλώρη κάτω ἀπὸ τὴν κουβέρτα, ἀπὸ τοὺς χιλιούς μύριους σματάδες ποὺ πηγαινοέρχονται καὶ στριφογυρίζουν καὶ τριζομανοῦν καὶ γελοκλαίνε καὶ ποὺ κάνουν ὄλοι: μαζί! τὴν παρέξεν, τὴ μυστηριώδη ζωὴ τοῦ καραβιοῦ.

'Αποκοιμιόμουνε—καὶ μοῦ φάνηκε σὰ σύχλιος ἀνευρισμένοι ἀνασασμοὶ νὰ μὲ περιτριγύριζε, νὰ μοῦ χάδευε τὰ μάγουλα, νὰ μοῦ σιγομιλοῦσε στ' αὐτὴ λόγια γλυκά, γλυκότατα, μὰ ποὺ δὲν μποροῦσα νὰ τὰ θυμηθῶ τόσο μὲ ξέπαιρνε ἢ μουσικὴ τους. Κ' ὕστερα μοῦ φαίνονταν πῶς ἐκλαίγα δάκρυα μακαριστά, δάκρυα σπάνιας ἀγάπης, μὲ τὸ κεφάλι χωμένο μέσα τὰ κορμύζεστα ἀκόμα λευκόρουχα γυναίκα ποὺ δὲν ἔβρισκα, μὲς τὰ λινὰ τὰ μαλακὰ ποὺ βα-

στοῦσαν ἀκόμα καὶ τὴ μορφή τὴν ἀόριστη τὴ χαριτωμένη τοῦ κορμιοῦ ποὺ τὰ εἶχε φορέσει. Κ' ἔτσι τώρα ἡ ζεστασιά ποὺ πῆθαινε κ' οἱ δίπλες ποὺ χάνανε τὸ σάρκινὸ τους σιδέριμα, ξυπνήσανε μέσα μου τὴν ἀγρία κείνη πείνα τῆς ἀγάπης ποὺ κάποτε χάνεται σὰ νικημένη μὰ ποὺ πάντα μέσα μας ζῆ τρυπωμένη γιὰ νὰ ξεπηδήσῃ σὰν ἀσπροδόντης πρίαπος ἔτοιμος νὰ σείσῃ, νὰ ματώσῃ μὲς τὴν ἀγκαλιά του τὴ Νεροκέρη τὴν ξεχασιάρα ποὺ θὰ ξεστρατώνουνταν πολὺ κοντὰ στὸ λημέρι του.

'Αλλόκοτες, παινιδιάρικες, ἄπιστες μὰς ξεφεύγουν οἱ φαντασιῆς μας. Φτάνει κάποτε τὸ διαβατάρικο γαργάλισμα τῆς ἡθονῆς γιὰ νὰ θεριεύονται μέσα μας διονυσιακὰ ξελογάσματα καὶ νὰ ξεχνοῦμὲ κάθε εὐλογοφιλοσοφία. Ζουτανὸ ὅμως εἴμαστε καὶ ἄς πλῆρουμα σβάρνα τὴν ἀνοιχτὴ ζωὴ. Ποῖος λογαριάζει τὰ τραγικὰ γκρεμίσματα ὅσα δὲ σταματᾷ ἢ βυκκικὴ κορυφοπέθη ἡμέρῃ:

Κι ἀλήθεια, Σοζόγκα, κάνε μου τὴ χάρη νὰ πᾶς, μόλις λάβῃς τοῦτο μου τὸ γράμμα, εἰς τὴ Νatio ial Galeniy—χαίρετά μου κεῖ στὸ πλάι καὶ τὸ Νέλσωνα ποὺ σὰ μαῦρος Δίας συννεφοσυνάχτης κυβερνάει ἀπὸ τὴν κολώνα του τὴς λοντρέζικες καταχνιές—νὰ πᾶς καὶ νὰ κοιτάξῃς γιὰ μένα τὴν ἀγαπημένην μου, τὴν ἀσύγκριτη κείνη ζουγραφία τοῦ Βιουζιῖνο ποὺ εἰκονίζει τὴν 'Αφροδίτη καὶ τὸν 'Ερωτα, τὸν Καιρὸ καὶ τὴν Τρέλλα. Τὴν Τρέλλα καὶ τὸν Καιρὸ, σέβῃς τα, ξέχασέ τα. Μὰ θάμασε τὴ χλωμορόδινη θεὰ καὶ τὸν ἐφθρο πονηρόματο 'Ερωτα, καὶ μεθύσε ἀπὸ τὸ φιλὶ τὸ λάγνο, τὸ φιλὶ τὸ θεῖο καὶ πολυμαρτύρητο ποὺ σμίγει τὰ μουσκεμένα τους χεῖλια. Τὸ μάτι περιμένει νὰ δῇ τὸ ὑπέρτατο τέλειωμα τῆς ἀγάπης νὰ σφιχτοδέσῃ μὲ μάνητα ὀλύμπια τὰ γυνὰ τους κορμιὰ—τὰ κορμιὰ ποὺ μέσα τους πηδᾷ σπαρταρώντας τὸ αἶμα, φωτιές ὄργιστρεις, νικηφόροι πόθοι καὶ λίμεις πλαστικές.

Καὶ τὸ ξέρω, Σοζόγκα, πῶς θὰ πᾶς γιατί κ' ἐστὶ τὴν ἀγάπης τὴν εἰκόνα τοῦ Βιουζιῖνο καὶ τὴν ἄσπρη τῆς γητείας. Καὶ μοῦ φαίνεται τώρα σὰ νὰ σὲ βλέπω μὲ τὴ γοργή σου περπατησιὰ νὰ φτεροδιαβαίνης μπροστὰ εἰς τὴς παλιὰς ζουγραφίες ποὺ τόσο συχνὰ μαζί τὴς κοιτάζαμε, σὰ νὰ βλέπω τὸ ἀργὸ σου χαμόγελο, τ' ἀνοιχτόφραγα μάτια σου καὶ τοὺς γοφούς σου ποὺ ρυθμοκουνοῦνε σειώντας, καὶ λυγώντας, μὲ χάρη καταλανική.

4 τοῦ Χριστοῦ.—'Οξω ἀπὸ τὴν Τένεδο. Μαῦρη γυαλιστερὴ θάλασσα, σὰν ἀσημωμένη πάνω πάνω, καὶ σιγαλοῦσα. Κατὰ τὸ βασίλειμα κόβεται σὰ μέταλλο σπαθωτὸ πάνω στὸ ροδακινὶ τ' οὐρανοῦ. Τὸ μελανιασμένο τῆς χῶμα τῆνε κάνει νὰ φαίνεται πιὸ ψηλὴ σὲ κείνη τὴ μερὶὰ τοῦ δριζόντα.

Δεξιὰ ξανοίγονται τῆς Τροίας τὰ περιγιάλια. Τὰ βουνὰ στέκονται πέρα γιὰ πέρα χρωματισμένα

τὸ ἴδιο πλούσιο, βαθύ, ζεστὸ μενεξεδὶ ποὺ μέσα του δὲν ξεχωρίζει τὸ μάτι παρὰ μόνο τὴς χρυσοπόρφυρες κοψιές καμιάς γκρεμισμένης ἀκρογιαλίας. Τῆς βροχῆς τὰ σύννεφα ποὺ μεθοδικὰ, μαθηματικὰ, σὰν ἀραδιαστὰ κοπῆδια, σιαζονται πάνω, βάζουν ἀπὸ δῶ τὸ πέλαγο μ' ἀλλόκοτες ζωτικοφύνηταστες χρωματιές. Τὰ νερὰ μοιάζουνε σὰν πηγμένους, μύρικοι, ἀχατοπράσινοι σμάλτες καὶ ὅλο προσμένεις πῶς θὰ σπάσῃ σὰ γυαλὶ κάπου ἢ ἐπιφάνεια γιὰ νὰ ξεπεταχτῇ τὸ λεύτερο, τὸ φωτεινὸ θαλασσὶ.

Τῆς Τροίας τὰ περιγιάλια. Φυσικὸ ἐρχεται καὶ πρεπούμενο νὰ θυμηθῇ κανεὶς θυμηρικὰ μεγαλεῖα καὶ νὰ μαυροχολήσῃ γιὰ τῆς δόξας τὴ γοργοθανατιά. 'Εγὼ πάλι: συλλογιέμαι πῶς δὲ θὰ εἴμουνε ἔτι εἶμαι σήμερα, ἐδῶ σὲ τοῦτο τὸ καρχί: μέσα καὶ τούτη τὴ στιγμή, ἢ στὰ χρόνια τὰ ἐπικὰ δὲν εἶχε τραντάξει τὸ 'Γλιο καὶ ἡ ξανθὸς ὁ Σκάμαντρος μὲ τὴς ἡρωϊκῆς βόεις τῶν πολεμόχαρων 'Αχαιῶν καὶ τῶν ἀλογάδων Τρώων. 'Απὸ τὴ ζωὴ κείνη εἴχσε καὶ ζῆ καὶ μὰς κάνει νὰ ζοῦμε ὁ πατριός μας 'Ομηρος. Κ' ἔτσι δὲ χάθησαν τὰ παλληκάρια κ' ἡ Θέτη ἡ ἀργυροπόδαρη καὶ ὁ Γεροπρίαμος κ' οἱ βαθύζωνες φηγοπούλες τοῦ ἀπόμακρου τοῦ ἡλιόψυχου κείνου καιροῦ, παρὰ μέσα μας ζοῦνε πάντα τὴ ζωὴ τὴν ἀδάμαστη τῆς ἀγάλαστη ποίησης. Γιατὶ πράμα ποὺ ριζοβόλησε καὶ φούντωσε στὸν κόσμῳ καθὼς ὁ μυθικὸς πόλεμος τῆς Τροίας: ἔακολουθεῖ νὰ ἐνεργῇ στὸν ἀνθρώπινο πολιτισμὸ μὲ τὴν ἴδια τὴν ἀκόμητη ἀλαθεψιὰ ποὺ κ' ἡ κλίση τῆς Γῆς πάνω στὸν ἄξονά της κανονίζει τὴς ὥρες τοῦ χρόνου, τὰ κλίματα, τὴ βλάστηση καὶ κάθε ζωντάνια.

Καὶ μοῦ φάνηκε ἀπὸ τὸ κατὰστρομα ὅπου σταχτοβόλιαζε πιά τὸ σούρουπο, μοῦ φάνηκε σὰν ἀπὸ μακριὰ νὰ περνοῦσαν ἐλυμπίσιωνε θεῶν ἀγαναχτισμένες μορφῆς καὶ σὰν κλαγγὴ ν' ἀντιλαλῆ στ' ἀμμογιάλι καὶ σὰν ἄρματα νὰ βροντοχτυποῦσαν. Καὶ μερικὰ ὄνματα ἰωνικὰ καὶ πολυαγάπητα στὰ χεῖλια μου σαλεύαν—'Αντρομάχη καὶ κυκνόλευκη 'Ελένη καὶ Κασσάντρα. Τάχα νὰ μ' ἀκουγαν;

5 τοῦ Χριστοῦ.—Τὰ χαράματα καθὼς ἀνέβηκα εἰς τὴν κουβέρτα εἶδα γύρω μου τὴν Πόλιν χιονισμένη. 'Η βασιλικὴ χῶρα μισοχανόντανε μέσα εἰς τὴ χλωμάδα τῆς συννεφιάς ποὺ κατέβαινε δαρμένη ἀπὸ τὸ βοριά. Καὶ μέσα στὸ ἄφωτο γοργοκόρπισμα τοῦ χιονιστοῦ ξεχώριζαν τ' ἀνάριθμα στίβια κ' οἱ μιναρέδες κ' οἱ στρογγυλόχυτοι θόλοι—κάτασπρες στέγες ζωσμένες σκιῆς μενεξεδένιες ἀπὸ κάτω—ἀσπρολόγημα σταματημένο μεγάλων πουλιῶν ποὺ θὰ εἶχανε πέσει, στ' ἀκρογιάλι καὶ στοὺς λόφους ὀλόγυρα μ' ἀπλωμένες φτερούγες. 'Η θάλασσα κατάχλωμη καὶ λεβδὴ ξεσφύρονταν πέρα ὡς κατὶ βράχους μελανιασμένους ἀπὸ τὸ κρῦο.

'Αδύνατο νὰ φανταστῶ τὴν Πόλιν μὲ περισσό-

τερη ὁμορφιά. Κατάλευκη, σιγαλή, ἔμοιαζε σὰ χώρα μαγεμένη, σὰν ὄνειρο χιονόφερτο πού τὸ ξεσκέπασε γιὰ μιὰν ὥρα ὁ βορρῆς μὲς ἀπὸ τὸ κρυσταλλωμένο σάβανο πού τὸ εἶχε τυλίξει.

Ἄξαφνα ξεγλίστησε ὁ ἥλιος ἀπὸ τὰ σύννεφα κ' ἔλαμψε διὰ μιὰς δλόκληρη τὴ χώρα. Νόμιζες πὼς ἄσπρη φωτιά σιγαλόκαιγε πάνω της τόσο φεγγολούσαν ἀπαλὰ τὰ χιονισμένα δώματα. Στους θόλους πάνω χρυσὰ κοντάρια μὲ μισοφέγγαρα στὴν ἀκρὴ γυαλιζάνε σὰ φλόγες ὀρθωμένες ψηλά.

Ὁ τοῦ Χριστοῦ.— Ἀόσπη καὶ σκυλιά. Σκυλιά καὶ λάσπη. Ἀπορῶ πὼς τὰ σπῖτια νὰ μὴ βουλιάζουνε μέσα στὴ λάσπη, τόσο φαίνεται βαθιὰ καὶ νερούλη. Τὰ σκυλιά—βρωμοκίτρινα τσιμπούροσκυλα—τουρτουρίζουνε κουλουριασμένα στὶς γωνιές τῶν καλντεριμιῶν. Ὅλοένα λαγοκοιμούνται κι ἅμα λάχει κι ἀγριέψουν μόλις ἀνοίγουν τὰ δόντια τους μὲ βαρεμένη κακοθυμία. Στὰ φερσίμκτά τους μοιάζουνε σὰ γάτες. Κ' εἶναι κοπαδία κοπαδία. Καὶ μοῦ λέν πὼς κάθε ταίφας λημεριάζει σὲ ξεχωριστὸ μαχαλὴ κι ἀλλοίμονο στὸ ζωτόρικο σκυλί πού ξεχαστῆ καὶ ξεμυτίσει σὲ ξένη γειτονιά.

Ἡ τούρκικη φιλανθρωπία καλοταίζει τὰ διακοινάρια αὐτὰ τεμπελοσκυλα καὶ πρέπει δίχως ἄλλο νὰ βρίσκουν οἱ Μουσουλμάνοι κάποια θρησκευτικὴ ὁμορφιά στὰ κινικὰ πανθηναία καὶ τὶς οὐρλιαστές λειτανεῖες πού τσαλαβουτοῦν ἔτσι ἀνεμπόδιστα μέσα στὴ μυθική, τὴν ἀσύγκριτη λασπουριά τῆς Πόλης.

Ἐχω ἀκεφιά σήμερα. Εἶμαι κακιωμένος μὲ ὄλα, καὶ πέρα πάνω ἀπ' ὄλα μισῶ τὸν ἑαυτό μου. Τόνε μισῶ, ἄγρια. Γιατί; Τί νὰ γυρεύω; Τὸ γιατί αὐτὸ εἶναι αἰώνιο κι ὅσες φορές τὸ βρῆκα, τὸ ἔθαψα ἀκόμα πιὸ βαθιὰ μέσα μου. Ἄς μείνει ἐκεῖ κάτω. Ἄξιζει ἀτίμητο θησαυρό. Ἀπὸ κεῖ βγαίνουν τὰ μεγάλα μίσση κ' οἱ σαρκοφάγοι ἥρωῖμοι.

Κατέβηκα στὸ Γαλατὰ γιὰ νὰ περάσω στὸ Βυζάντιο. Μαρμαρωμένη ἡ χώρα ἀπὸ τὸ νυχτερινὸ τὸ χιόνι. Λὲς κ' εἶχαν ἀπλώσει ἄσπρα μαλακὰ χράμια πάνω στὶς στέγες πέρα πέρα.

Κοντοστάθηκα στὴ μέση τοῦ Γεφυριῦ νὰ κοιτάξω τὴν Πόλη. Ἀλησμόνητη, ὄνειρόλευκη, πολυζώντανη θεά. Ὁ Πόλη, θεοφύλακτη Πόλη, παντοβασίλισσα εἶσουςε σκλάβο βαλτουκυλίσει! Πού ξεθρονιάστηκε ἡ δόξα σου, πού χάθηκε ἡ ἀγάπη σου; Καὶ πάλι τὸ σίγαμα μέσα μου. Γιατί δὲν τὸ ξεχνῶ πὼς εἶμαι Ρωμιός. Κι ὁ Ρωμιός πρέπει νὰ σιχαίνεται τὴ ζωὴ του στὴν Πόλη. Ἄ μοῦ κλίβανε γυναί-

κα χρυσαγάπητη, ἔτσι θὰ μισοῦσα τὸν ἑαυτό μου ἅμα θὰ τὴν ἔβλεπα σὲ ξένη ἀγκαλιὰ καὶ τὸ ἤξερα πὼς ἐγὼ φταίω, πὼς ἐγὼ εἶμαι ὁ ἄπιστος. Καὶ πάλι τὸ κράζω—Πόλη, χώρα χαμένη, μολεμένη ὁμορφιάς τσαλαπατημένο κιβούρι, γεννήτρα τῶν Ὑμνωῦ καὶ φωλιά τοῦ χρυσομάτου αἰτοῦ, τῆς Παρθένος ἀγαπημένη, πουτάννα ἥρωϊκὴ πού Ρωμαῖα γεννήθηκες. Ἑλληνίδα δοξάστηκες, Φράγκα ζετσιπώθηκες, Τούρκα μπατάλισες—πότε πιά θὰ σὲ θάψουν καὶ σένα; Καὶ μὴν περιμένεις ἐμὰς τοὺς Ρωμιούς. Οὔτε νὰ σὲ θάψουμε ἄξιοι δὲν εἶμαστε.

Μὰ πάλι μ' ἀρέσει νὰ σὲ κοιτῶ, μ' ἀρέσει, τὸ βουναλιασμένο χέσιμο τῶ σπιτιῶ σου καὶ τ' ἀνατολίτικα σοκάκια σου, τὰ παζάρια τὰ πολυάνθρωπα καὶ λαμπερόχρωμα, ἡ φιλοσοφικὴ ἀναμελιά, ἡ ἀπέραντη λέρα σου. Κι ἀπ' τὸ γεφύρι πού στέκουμαι πάνω ἀπὸ τὴ θαλασσινὰ ζωὴ τοῦ λιμανιοῦ καὶ τ' ἀλαφροπέραςμα τῶν καρδιῶν, τὸ μάτι μου πηγαίνοιρχειται σασιτισμένο ἀπὸ μιναρὲ σὲ παλάτι, ἀπὸ τζαμί σὲ κλησιὰ τρουλλωτῆ. Καὶ γύρω παντοῦθε φουσαλιάζουν οἱ μεγαλόπρεποι θόλοι κυρτώνοντας τὴ βυζαντινὴ τους σοβαράδα καὶ μυστικιστὴν πάνω ἀπὸ τῆς χώρας τὸ μερμηγιασμένο σπιτομάζωμα.

Καὶ γιὰ τέτοια πολιτεία τέτοια βέβαια χρειάζεται ἀρχιτεκτονική. Ὁ ἑλληνικὸς ναὸς εἶναι πιὸ τέλεια ἰδανικός, παρθενοσώματος, μὰ εἶναι ποίημα μαρμαρένιο πού θέλει Ἀκρόπολη γιὰ βῆθο καὶ θεοὺς Ὀλύμπιους γιὰ ψυχή. Ἐσχωρίζεται ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ τῶν πολιτῶν σὰν πιὸ ψιλή, πιὸ αἰθεροδούλευτη συνείδηση. Ὁ παράβολος πάλι γοθικός ρυθμὸς κάνει τὴ φανταστικὴ ὁμορφιά τοῦ Ρήνου καὶ τοῦ Oxford καὶ τῆς Chartres, μὰ εἶναι ἀκατάδεχτος, μὰ πλάκωνει καὶ καταρροεῖ καὶ ψηλοθερεῖ τὴ ζωὴ πού φυτρώνει στὴ σκιά τῶν καμπαναριῶν του. Μισεῖ τὴ γῆ κι οὐρανὸ λαχταρᾷ κι ἀποτραβιέται ἀπὸ τὸν κόσμον. Δὲν ξεχνῶ τὶς Ἰταλικὲς ἐκκλησιῆς—τῆς Ρώμης καὶ τῆς Φλωρεντίας τὰ τιτανόψυχα θάματα—μὰ κάτι θεατρικὸ, κάτι πολύτεγχο πού καταντᾷ παράτεγχο, τὸ συναίσθημα πὼς μόνο γιὰ τὰ μῦθια χριστιάνικα (θυμοῦμαι τὸ Campanile τοῦ Giotto), μὲ κάνει νὰ μὴ συνεπαίρνωμαι θεωρώντας τὴ μαγίφτρα μὰ κάπως μάταιη, προσωπικὴ κάποτε, τέγνη τους. Κι ὁ ναὸς δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἀτομικός, πρέπει νὰ μοιάζει τὸ στέριωμα του μὲ τὴν αἰώνια ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ βουνοῦ. Θυμοῦμαι καὶ τῶν Ἰντιῶν τὰ σαρακηνὰ παλάτια καὶ τοὺς μαρμαρένιους θόλους καὶ τοὺς κόκκινους μιναρῆδες πού ματορηγώνουν τὸν ἄτσα-

λόγλαυκο τὸν οὐρανὸ, μὰ κι ἀπὸ κεῖ κάτι μ' ἀποσκουτᾷ. Νοιώθω πὼς τὰ χτίσανε ρηγάδες ζιππασμένοι καὶ δεσποτικοὶ ἵγιά νὰ σφραγίσουνε ἰσχυρὰ κότερη καὶ γιὰ νὰ φυλακίσουνε τὴ χῆρη καμλιὰ σουλτάνας παινεμένης καὶ κρινωθώρητης.

Παντοῦ καὶ πάντα καί: μ' ἀντίσκοψε, ἀντιφώνια κάποια κρυφὴ κ' ἐλάχιστη, μὰ πεισματάρια κι οὐσιαστικὴ, μ' ἔκαμε νὰ μὴ χαρῶ κατάβαθα τὴν ὠρισμένη τῶν ξακουσμένων καὶ κοσμολάτρευτων ναῶν. Μὰ δὴ ἀρρυθμία δὲ βρίσκω. Ὁ θόλος σοβαρεμένος πού πυργώνεται ἀνεβαίνοντας ρηγότερη πάνω στὸ χαμηλότερο πλῆθος τῶν τριγύρω μισότρουλλων καὶ κουβουκλιῶν, ὁ θόλος εἶναι τὸ θρόνιασμα καὶ τὸ συνουράνιασμα τοῦ θρησκευτικοῦ μεγαλείου, ὅμως καὶ πάντα στέκει σκέπη τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἀστικῆς παράδοσης καὶ τοῦ καισαροδύνημου σπαθιοῦ. Ζῆ μὲ τὴ χώρα καὶ τὴν πατρίδα καὶ τὸ λαὸ κι ὅμως δοξάζεσαι μὲ τὸν κύτοκράτορα—Κωνσταντῖνο, Βουργαροφάγο γιὰ Κομνηνὸ—κι δλόκληρος ἀντιλαλεῖ ἅμα λειτουργᾷ μὲς τῆ δόξα του λευκόντουτος ὁ Πατριάρχης.

Ὁ Πατριάρχης—τὸ λῆθεμα πάλι. Γιατί ξαφνικὰ μοῦ ἀνεβαίνει σὰν κοκκίνισμα στὰ μαγουλά ἡ τρομαχτικὴ συνείδηση πὼς ἡ θρησκεία καὶ τὸ μοναστήρι ἀφανίσαν τὴ φυλὴ μας, πὼς ὁ παππας καὶ τὸ Βαγγέλιο ἀπόριξαν τὴ δόξα μας, πὼς ἡ παθιασμένη θεοφοβία ξεχρῆσθῆκε τὴν ἱστορία μας καὶ σκλάβωσε τὴ γενιὰ μας. Γιατί ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς Ἁγίας Ἐλένης τότε πού νίκησαν πιὰ οἱ σκλάβοι τοῦ χριστιανισμοῦ τὴ Ρώμη τὴ δυνατὴ καὶ τὴν ἀριστοκρατικὴ Ἀθήνα, τὸ σαράκι τὸ ἐκκλησιαστικὸ μαρμάζωσε, κρυφάλεψε, καταχώνεψε τὴ Ρωμιστὴν καὶ τὴν ἔφρησε ἄψυχη σάρκα μπροστὰ στὴν ἀγριότητα τοῦ ἀγαρηνοῦ. Θεολογικοὶ πόλεμοι, βυζαντινισμοὶ τυφλωτικοὶ καὶ ξαγριεμένοι, μαλῶματα μὲ τὴ Ρώμη, ἀναριθμητοὶ ἐρημίτες, μοναστήρια κακὸθηα, στυλίτες κι ἀσκηταριά—ὄλοένα χάνονταν ἀπὸ κεῖ τὸ αἷμα τοῦ ἔθνους καὶ κατάντησε νὰ μὴν ἔχη πιὰ πολίτες μὴδὲ πολεμιστὰδες μὰ μόνο ράσσα καὶ χαρέμια καὶ πηγαδόστους ἀχρονταδες καὶ δασκαλάκια στενοκέφαλα.

Ἡ ἐκκλησία χαντάκωσε καὶ ζεστράτωσε τὸ Βυζάντιο καὶ τόσο τὸ ἀχάμισε πού στὰ χρόνια τὰ πολυπικρα οὔτε θρησκευτικὸ κὰν πόλεμο δὲν κινεῖσθε ποτε τῆς νὰ σηκώση γιὰ νὰ σταματήση, στὰ βυζαντινὰ σύνορα τὸ ἀκούραστο γιουρούσι τῆς Τουρκίας καὶ τῆς βαρβαροσύνης τοῦ βορρῆ Ἐιένους πλέ-

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΑΣΩΤΟΣ *

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

«Σ' ἔβρα, ψυχή, στὸ πλάι μου καὶ κοιμισμένοι ἡμάδι ὄνειρο δόξας εἶδαμε μαγευτικὸ...»

ΕΡΜΟΝΑΣ

Ἡ ἴδια ομηγή. Ἀπομνημόνευτο. Ἡ ΕΛΠΙΔΑ κἀνεται ομηρικὰ σὲ πολίτρονα. Ὁ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ περπατᾷ πάνω κάτου βιασικὰ καὶ ταραγμένα.

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Ὁ μπερμπάτης!.. Ὁ παραλυμένος!.. Ρεζίλι μὰς ἔκανε, ρεζίλι!..

Ἡ ΕΛΠΙΔΑ. Μὴν κάνεις ἔτσι, Ἀποστόλη μου... Ὑπομονή!.. Μὴν κάνεις ἔτσι!..

*) Κοιτάξτε φύλλα 176, 177, 178, 179 καὶ 180.

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Νὰ μὴν κάνω ἔτσι;.. Καὶ χειρότερα νὰ κάνω... Νὰ τινάξω τὰ μυαλά μου στὸν ἀέρα... Δὲν ἔχω πιὰ μούτρα νὰ βγῶ στὸν κόσμον!.. Ὁ παλιὰθροπος, τί μὰς ἔκανε!.. Τί μὰς ἔκανε! (Σὲ λίγο). Πούναι ἡ Ρήνα;

Ἡ ΕΛΠΙΔΑ. Στὴν κάμαρά μου. Καὶ κλαίει, κλαίει, σὰ μωρὸ παιδί.

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Ἡ φτωχιά!.. Καὶ πὼς νὰ μὴν κλαίει!..

Ἡ ΕΛΠΙΔΑ. Ἀπὸ χτὲς τὸ βράδι βρούση τὰ μάτια της!..

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Κι ὁ πατέρας!

Ἡ ΕΛΠΙΔΑ. Κλεισμένος στὸ γραφεῖο του ἀπὸ τὸ πρωτὸ καὶ κανένα δὲ θέλει νὰ ἰδεῖ!.. Λίγο ζουμι τοῦ πήγαμε τὸ μεσημέρι μὰ δὲν τόπιε!.. Μὰς τόλεγε ὁ Ἀντώνης πού τοῦ πήγε πολίτρονα τὸν καφέ!..

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Ὁ δυστυχισμένος ὁ πατέρας!.. Αὐτὸ πιά εἶναι κι ἂν εἶναι πού θὰν τονε φέρει στὸν τάφο!.. Καὶ νὰν τὸ συλλογιστεῖς πὼς εἶτανε νὰ γίνει ἀπόψε ὁ γάμος!.. Κι νὰν τὸ ξέρι ὄλος ὁ κόσμος!.. Ἄχ, ὁ ἀλιτῆριος τί μὰς ἔκανε! (Κάθεται κουρασμένα σὲ μὰ καρέκλα). Τί μὰς ἔκανε!..

Ἡ ΕΛΠΙΔΑ (σηκώνεται καὶ πάει σιμά του). Πού ξέρεις πάλι!

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ (σιγαλὰ καὶ λυπημένα). Τί νὰ ξέρω!.. Τί θές νὰ ξέρω ἄλλο ἀπὸ κείνο πού βλέπω!.. Ἐπρεπε νὰν τὸ νιώσω ἀπὸ μέρες, ἀπὸ κείνα τὰ μασημένα τὰ λόγια του!..

Ἡ ΕΛΠΙΔΑ. Νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια, ἐγὼ ποτε δὲν τὸ περίμενα!..

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Μὰ ἐγὼ τὸ περίμενα!.. Τὸ φοβόμουν!.. Γιατί τὸν ξέρω. Κι ἄλλοτε μὰς πρόσπεσε κ' ἔδειξε πὼς μετάνιωσε, μὰ γιὰ νὰ μὰς ξεγελάσει καὶ νὰ κάνει χειρότερα!.. Τὸ ἴδιο καὶ τώρα!.. Νὰλλεξει ὁ Γιάννης; Νὰ γίνει ἄθροπος!.. Ἄ γίνεται πρόβατο τὸ λιοντάρι!.. Ὁ ἄτιμος!.. Ὁ ἄτιμος!..

Ἡ ΕΛΠΙΔΑ (γλυκά). Ὅχι ἄτιμος! Κάθε ἄλλο παρὰ ἄτιμος!.. Ἄκου πού σοῦ λέω!..

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ (τὴν κοιτάζει ξαφνιασμένα). Δὲ θάσαι καλὰ ἢ ἐγὼ θὰν τῆχω χαμένα!

Ἡ ΕΛΠΙΔΑ (τὸ ἴδιο). Κάτι ξέρω!..

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ (σηκώνεται πάνω, θυμωμένα). Τί ξέρεις, βρε χριστιανή; Τί μπορεῖ νὰ ξέρεις πού νὰ σβῆνει τὴν ἀτιμία του; Ἄν ἤξερες τίποτα θὰ μοῦ τόλεγες, θὰν τόλεγες τοῦ πατέρα!..

Ἡ ΕΛΠΙΔΑ. Ἄν μποροῦσα νὰ σ' τὸ πῶ θὰ σ' τόλεγα!..

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ (μὲ παράπονο). Ἄν μποροῦ-

φωσαν οι θρησκοκρατημένοι Πολίτες για να διαφεντέψουν την κληρονομιά που δεν ήταν αυτοί άξιοι να κυβερνήσουν. Και γι' αυτό παρά πάνω απ' όλα—σαν πατώ ρωμαϊκό χρώμα—μισώ τις θρησκείες—τις θρησκευτικές—όχι τις ούμπιες θρησκείες που βγαίνουν από τη ζωή και γλεντούσαν κι όμορφαιναν κι άντρεϊάναε, και ξέρανε να πεθάνουνε στην ώρα τους.

Μη με συνεριστης, Σοζόγκα, μη χάσης την ύπομονή σου αν από το γεφύρι του Γκλατά ξεφωνίζω σά Χρυσόστομος ιθνηκός. Ξέρεις τ' α μίση μου από χρόνια παλιά και μου φαίνεται σά να σε βλέπω τώρα να μετράς στα δάχτυλά σου και τ' άλλα δυό τ' α σπουδαία: τ' α κοιμητήρια—και τις σφηγροφυλιές τ' α ψεύτικης τέχνης—και τ' α μουσική. Μα για τ' α τέχνη αυτή την χμορφή κι άνίδση, ω θυμωιάρα Μουσηγέτρα, δέ θα σε πειράξω τώρα. Σ' αν άρκετά έχεις ακούσει από μένα κάθε φορά που μ' έφερνες με τ' ο στανιό σε κανένα μεγαλοδύναμο κοντσέρτο ή κι όπερα βαγνερική, και μόνο κείνο τ' ο στερεότυπο θά σου ξανακοπανίσω: πρέπει να είναι από πρωτόπλασμα ζυμωμένα τ' α μυαλά σας για να σας συγκινούνε τέτοιες παλαιοντολογικές άρμονίες.

Έπειτα δεν είμαι και βέβαιος ή συμφωνώ μ' αυτά που έγραφα παρά πάνω. Ίσως μάλιστα να έχω κι όλως διόλου διαφορετικές ιδέες. Μ' άρέσει ν' αλλάζω. Βρίσκω πως τ' α τέχνης οι άντιλογίες είναι ή ψηλότερη μορφή τ' α λεύτερης Κριτικής. Η άντινομία φανερώνει τ' α όμορφιάς τ' α ζωή.

Μα μιλώντας και παραμιλώντας κοντεύω πιά να ζυλιάσω πάνω στ' ο γεφύρι μου. Τ' α μάγουλά μου κοκκινωπάγωσαν τ' α νοιώθω σά μακρυμένα. Μήπως να έγινα, μαθές, γάλαμα, μαρμαρωμένος βασιλιάς; Μα κάποιος με σκουνη μ' ένα κοφίνι. Συνηώ. Τ' ο κρυσό μου περονιάζει τ' α κόκαλα και τραβώ με βήματα βιαστικά. Φτάνω στην Άγια Σοφία—και δέν μπαίνω. Τριγυρίζω απ' όξω περπατώντας μέσα στ' ο χιόνι, τ' ο μαλακό, ζουλώντας το και βουλιάζοντας με κάποια παραξένη, ξεχασιάρα ήδονή—θυμό ίσως—μέσα στην κρυσταλλένια τ' α άσπράδα. Δέν μπήκα. Να φοβόμουνε τ' α όργη που έβραζε μέσα μου ή μήπως δέν ήθελα να χαλάσω τ' α εικόνα τ' α μεγαλοσύνης τ' α Άγια Σοφίας που χρυσόφεγγε στ' ο μνημονικό μου με ρήγισσες και βασιλιάδες και μαλαματένιους δεσπότες και θάματα μεσοχρονιάτικα κι άλαλαγμούς και λιτανείες και θριάμπους καισαρικούς και Παναγιές βοδοκαλούσες; Δέν ξέρω, μα δέν μπήκα. Και κατσοφισαμένος, αφανισμένος από άβάσταχτη καρ-

διοπάγα λύπη, ξαναγύρισα πίσω στ' ο Γαλατά μέσα στ' ο χιόνι τ' ο βραδινό που έπεφτε χλωμόφτερο και λουλούδιαζε σά χνούδι άνεμόσπαρτο στα βρωμερά τ' α θαμποφώτιστα σοκάκια τ' α Πόλης.

Κουράστηκα, Σοζόγκα, να γράφω. Στ' ο έρχόμενο γράμμα μου θά μάθης γιατί δέ σου έστειλα κόκκινα πασουμάκια από τ' ο τσαροί τ' α Πόλης. Άν όμως άπόστασες διαβάζοντας τ' α ταξίδια μου σου δίνω τ' ο δικαίωμα να με βασανίσης περιγράφοντας μου τ' ο δικό σου ταξίδι στην Όλλάντα όπου μου έγραφες πως ίσως θά πάς για τ' α Χριστούγεννα. Φίλησέ μου τ' ο Σπίουσα και τ' ο Rembrandt—σ' αν τ' ος άπαντήσης πουθενά.

Πάντα μ' αγάπη,

ΕΡΜΟΝΑΣ

Άθήνα 20 του Χριστού 1906.

ΘΕΑΤΡΙΚΑ

Η Βουλιαγμένη Καμπάνα.

Ο άνθρωπος είναι πλάσμα μέτριο, ούτε κτήνος ούτε θεός· λίγο κτήνος και λίγο θεός. Η ζωή κυλάει μονότονη, ταπεινή, έδοξη. Έρχεται ώρα που δημιουργεί κάτι στην άρχη τ' ο νομίζει μεγάλο, τ' ο θαυμάζει, καμαρώνει γι' αυτό. Είναι ή άκμή τ' ας μετριότητας! Ο πολυς κόσμος θαρώντας τ' ο έργο του, που βαρύ και λαμπερό φαντάζει, ξιπάζεται, πολύ δέν τ' ο νιώθει, και σφώτερο, λαμπρότερο τ' ο νομίζει. Ο πλάστης του όμως, που μεγάλος φαίνεται στους γύρω του, είναι πιο ψηλ' απ' τ' ος άλλους κι άρχίζει να βλέπει. Μέσα του ένας άγώνας άρχίζει: ο πόθος προς τ' α μεγάλα, θαμποχαράζει στην ψυχή του. Λίγο λίγο ο πόθος αυτός θεριέθει, γιγαντώνεται, παλιέθει μπροστά του σ' αν πλάσμα ζωντανό. Είναι ή Ραουτεντελάιν. Άπ' τ' α τ' α ταπεινή ζωή τ' ας κοιλάδας—τ' ας ανθρώπινης μετριότητας—τόν ζετραβάει ψηλά στα βουνά, και τ' ο ανοίγει τ' α μάτια σ' όλα τ' ούρανου τ' α πλάτη. Ο κοινός όχλος τ' ον χάνει από κοντά του, δέ μπορεί πιά να φτάση στ' ο ύψη που ή άγαπημένη του τ' ον έφερε. Έρχεται ή θρησκεία για να τ' ον ξαναφέρει στους κόλπους τ' ας ραμελικής του, στ' α χρέη κάθε ανθρώπου, τ' ο θυμίζει τ' α ύποχρέωση προς τ' α ζωή. Άνικανη όμως κ' ή θρησκεία να γυρίση ένα πνεύμα από τ' ο δρόμο που ο πόθος τ' ο Μεγάλου τ' ο έσπρωξε. Και τ' ο λέει: Θυμήσου τ' α

άνθρώπινη άδυναμία που θά ξυπνήση πάλι μια μέρα μέσα σου. Ο ταπεινός όχλος έρχεται καταπάνω του να τ' ον ρίξη συντρίβοντας τ' ο είδωλό του, τ' α ιδέα του. Κι ο όχλος γυρίζει πίσω νικημένος, ταπεινωμένος. Τίποτα δέ θέλει ν' ακούση πιά που να τ' ο θυμίζει τ' α περασμένα. Σόψυχα ριγμένος στην άγκαλιά τ' ας πολυαγαπημένης του ακολουθεί τ' ος λιόχρους δρόμους τ' ας ψυχής που κείνη τ' ο δείχνει. Τέτοιος ο Έρρίκος τ' ας Β. Καμπάνας. Ένας άκάματος δουλευτής τ' ο ιδανικού. Ο άνθρωπος πάντ' άνθρωπος. Ο Haupmann τότε θέλει άδύνατο, μικρό κι άνικανο να φτάση στ' ο ύψη που ή ψυχή του ξαναόγει. Κάποια φωνή μέσα του σιγολαλεί. Τ' ον συνεπαίρνει άξαφνα μια άδυναμία, ή ανθρώπινη χυδαιότητα ξυπνάει, κι ο πόθος του για μια στιγμή σβύνει. Η Β. Καμπάνα ξαναχτυπάει. Κι ο Έρρίκος που φεύγοντας απ' τ' ο κτήνος άρχισε να γίνεται και λίγο θεός γυρίζει πίσω, άφίνοντας τ' α Ιδέα, για να τ' α τρέξη στην άνάγκη τ' ας χυδαίας ζωής. Κι όταν τ' α δύναμη τ' ο παλιού πόθου θέλει να ξαναβρ' η, τ' α βρίσκει μόνο για να τ' ο δωση τ' ο στερνό ποτήρι τ' ο θανάτου.

*

Ο Haupmann έγραψε ένα έργο μεγαλοφάνταστο. Π' ηρε τ' ον αλώνιο άνθρωπο, ζωντανίσε τ' α τραγωδία που ο πόθος και τ' α ιδανικά πλέκουν μέσ' τ' α ψυχή του κ' έπλασε τ' ο δράμα. Μια γιγαντιαία πύλη τ' ος έξωτερικού ανθρώπου με τ' ον έσωτερικό. Τίποτ' άλλο. Αυτό φανταστείτε κ' έχετε τ' ο συβολισμό τ' ος έργου. Δέν υπάρχει ούτε υπερνεορίωμα, ούτε άκκατνόητα, θολά ή σκοτεινά π' αματα σ' όποιον δέ ζητάει ν' ανακαλύψη σύμβολα εκεί που ο ποιητής είν' άπλως άπλότατος. Είν' άλλθεια ότι άνάμεσα στα ωραία λόγια τ' ος έργου κρύβονται ιδέες τ' ος ποιητή που ούτε εύκολο ούτε δυνατό είναι να τις ξεδιαλύση κανείς. Τις περισσότερες όμως φέρει, καθώς σωστά κάπου γράφηκε, κι ο ίδιος ο συγγραφέας ζητάει να γίνη σκοτεινός χωρίς και προακτικά να είναι. Για τ' ουτό και τ' ο έργο του γεμάτο ύψενικίς θεωρίες και τεχντροπίες τ' ον μεγάλων κλασικών τ' ας πατρίδας του. Καθώς και τ' α πλάσματα του. Η Ραουτεντελάιν που είναι κάτι απ' τ' α Ηίλη τ' ος «So.ness τ' ος οικοδομητή» τ' ος Ibsen, και κάτι απ' τ' ο Μεριστοφελή τ' ος Φάουστ. Ο Haupmann όμως, σ' όλα του τ' α έργα και σ' αυτά άκόμα τ' α σοσιαλιστικά ή ρελαστικά, είν' επιδρασμένος από τ' α τέχνη τ' ος Ibsen.

(Η συνέχεια στην έκτη σελίδα).

σες!.. Μυστικά στ' ον άντρα σου:

• Η ΕΛΠΙΔΑ. Όταν είναι μυστικά τ' ος άδερφού του...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Ποιανού άδερφού μου; Δέ θέλω ν' αν τ' ον ξέρω γι' άδερφό.. Και ν' αναι με τ' ο μέρος του κ' ή γυναίκα μου... Χτές βράδι πούγραψε τ' ο πατέρα πως δέ θα γίνει ο γάμος γιατί κάποιος σπουδαίος λόγος είναι σ' α μίση που τ' ον άμποδίζει...

Η ΕΛΠΙΔΑ Κ' έτσι θ' αναι...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ (σιγαλά μ' α θυμωμένα). Να σου πώ, Έλπίδα, δέ φέρονσαι καθόλου καλά, εζόν πιά κι αν κοροϊδεύεις μαζί μου... Δέ σ' ήξερα τόσο σκληρόκαρδη...

Η ΕΛΠΙΔΑ. Να σε κοροϊδέψω; Μα θαρρείς κ' ή δική μου ή ψυχή δέν είναι καταφραμακωμένη;

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Τότε πως τ' ον ρήγεις δικίω;

Η ΕΛΠΙΔΑ. Δίκιο δέν τ' ον ρήγω... Λέω μοναχά πως δέν είναι κι άτιμος... (Κάνει να βγει όξω).

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Θύμωσες και φεύγεις; Πού πάς;

Η ΕΛΠΙΔΑ (γελαστά). Να θυμώσω;.. Έρχεται ή Ρήνα.. Δέ βλέπεις;

Η ΡΗΝΑ (μπαίνει από τ' α δεξιά πόρτα, ντυμένη για όξω. Πέφτει στην άγκαλιά τ' ας Έλπίδας κλαίοντας). Έλπίδα μου, άδερφή μου... Τ' εΐταν

αυτό πάλι; Δέ μας σώνανε τόσα και τόσα β' ασανα;

Η ΕΛΠΙΔΑ. Ρήνα μου, ύπομονή! Ξέρω κ' εγώ; Μπορεί να καλυτερέψουνε, να διορθωθούν τ' α πράματα!..

Η ΡΗΝΑ. Να καλυτερέψουνε; Μη μου τ' ο λές!.. Πάει πιά, τέλιωσε...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Τρομερό! τρομερό!

Η ΡΗΝΑ. Μόνο τρομερό, Άποστόλη μου;

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Δέν τ' ο χωράει ο νους μου!

Η ΡΗΝΑ. Έγώ δέν έχω νού ούτε ν' αν τ' ο συλλογιστώ καλά καλά!

Η ΕΛΠΙΔΑ. Έλα, Ρήνα μου, σύχασε... Βγάλε τ' ο καπέλλο σου... Πού θά πάς;

Η ΡΗΝΑ. Όχι, άφιστε με! Θά πάρω τ' α μάτια μου και θά φύγω... Όπου με βγάλει ή άκρη. Στ' ο άδερφού μου δέν μπορώ να πάω πιά... Δώ μέσα δέν μπορώ να μείνω... Στ' ον κόσμο με τί μουτρα να παρουσιαστώ;.. Ντροπιασμένη και καταφρονημένη απ' όλους τί τ' α θέλω τ' α ζωή;

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Κάθισε, φτωχή! Δέ θα φύγεις από δώ. Σπίτι σου είσαι και σπίτι σου θά μείνεις.

Η ΕΛΠΙΔΑ. Ναί, Ρηνούλα μου, θά μείνεις εδώ... Μαζί μας.

ΡΗΝΑ. Να μείνω δώ; Μαζί σας; Για συλλογιστείτε το λίγο... Ποιά θέση θάχω γώ δώ μέσα, εζόν ή μείνω δούλα σας.

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Άδερφή μας θά μείνεις... Για μιάν άτυχη, μια δυστυχημένη μας άδερφή... Έμεις θά σε παντρεύουμε... Ός άδερφή μας θά σε παντρεύουμε... Ο πατέρας δέ θα σ' άφίσει να φύγεις από δώ.

Η ΡΗΝΑ. Θά με παντρεύετε; Με ποιόνε;.. Με τ' ο Γιάννη;.. Άλλοίμονο, ο Γιάννης δέ με θέλει και φεύγει...

Η ΕΛΠΙΔΑ. Δέ φεύγει γιατί δέ σ' αγαπάει...

Η ΡΗΝΑ. Φεύγει όμως κι ή μ' αγαπούσε δέ θάφευγε...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Φτωχή γυναίκα! Τί σουτανε γραφό σου, ναγαπήσεις έναν παλιόαθρωπο!..

Η ΡΗΝΑ. Κ' έπίστεψα ή έρμη με τ' α άγάπη μου, με τ' α άφοσίωσή μου, με τ' α θυσία μου ν' αν τ' ον φέρω στ' ον ίσιο δρόμο.

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Τ' ο ίδιο κ' εμείς. Τ' ον άγαπήσαμε, θυσιαστήκαμε για δαύτον, τ' ο συχωρέσαμε δλη τ' α καταστροφή που σώριασε δώ μέσα... Και να τ' ον, ίδιος και χειρότερος.

Η ΡΗΝΑ. Να φύγω!.. Άφιστε με να φύγω!.. Πνίγουμεαι!